

Izlaganje sa znanstvenog skupa (Conference paper)
94:65.011.1(497.6)“14“
929 Hranić J.
929 Nelipčić J.

SEMIR HAMBO

Samostalnost u poslovnoj inicijativi dvije bosanske vojvotkinje: Jelena Hranić i Jelena Nelipčić

Apstrakt: Nerijetko se kroz izvorni materijal susrećemo s vijestima koje potvrđuju poslovnu aktivnost žena u srednjovjekovnoj Bosni. Značajan dio angažmana bosanskih žena u poslovnom svijetu usko je vezan s pozicijom koju su dotične žene obnašale kao banice, kraljice, supruge ili sestre, vladara ili velikaša. Zadatak ovog rada je da fokusira samostalnu djelatnost dvije, možda i najreprezentativnije žene srednjovjekove Bosne kada je poslovna inicijativa u pitanju. Na osnovu raspoložive izvorne građe i literaturne podloge pratit ćemo poslovno ponašanje Jelene Hranić nakon smrti njezinog supruga Sandalja Hranića. Od 1435. godine pa do Jelenine smrti uočljiva je apsolutna samostalnost ove bosanske vojvotkinje u sklapanju poslovnih veza, naročito s Kotorom. S druge strane, paralela u poslovnoj samostalnosti primjetna je u liku Jelene Nelipčić, supruge bosanskog vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Za svog života Jelena Nelipčić je na osnovu svog porijekla, društvenog položaja i poslovnog umijeća stekla nemala novčana sredstva, koja je aktivno umnožavala posuđivanjem uz kamatu. Zapažena je njezina autoritativnost, nezavisnost i sposobnost u procesu poslovnih inicijativa, što je uz Jelenu Hranić čini jednom od najprepoznatljivijih žena bosanskog srednjeg vijeka, naročito u segmentu poslovne djelatnosti.

Ključne riječi: Jelena Hranić, Jelena Nelipčić, posao, samostalnost, ulaganje, novac, depozit, posuđivanje.

Abstract: It is not rare that we come across source material with records that confirm business activities of women in medieval Bosnia. A significant part of their engagement in the business world is closely connected to the positions these women performed as queens, wives or sisters of rulers or noblemen. Our task is to focus on the independent activities of two, maybe most representative women of medieval Bosnia when related to the business initiative. Based on available source material and literature we will follow behaviour in business of Jelena Hranić after the death of her husband Sandalj Hranić. From 1435 until her death we observe absolute independence of this Bosnian Duchess in creation of business connections especially with Kotor. On the other side, a parallel in business independence is also noticeable in the

person of Jelena Nelipčić, the wife of the Bosnian Duke Hrvoje Vukčić Hrvatinić. During her life Jelena Nelipčić, on the basis of her ancestry, social position and business skills gained an amount of money that she increased through borrowing with an interest. Her authority, independence and skill are noticed in the process of business initiatives which made her along with Jelena Hranić one of the most prominent women of Bosnian Middle Ages, especially in the segment of business activities.

Key words: Jelena Hranić, Jelena Nelipčić, business, independence, investment, money, deposit, borrowing

Poslovne aktivnosti u srednjovjekovnoj Bosni kao čin individualnog angažmana, prepoznajemo kod većine bosanskih vladara i pripadnika vlastele. Ti poslovi najčešće su bili finansijske prirode, realizirani kroz ugovorne odnose s Dubrovnikom i nekim drugim primorskim gradovima. Iako je dosadašnja historiografija na određeni način zaobilazila to pitanje, izvori nam potvrđuju da su i žene, nerijetko bile aktivni poslovni partneri i sudionici važnih poslovnih djelatnosti sa izraženom samostalnošću. U ovom radu pokušat ćemo uporediti aktivnosti Jelene Hranić i Jelene Nelipčić, fokusirajući se na segment samostalnosti u njihovoj poslovnoj komunikaciji. Pratit ćemo u kojem trenutku su se odvojile postavši prepoznatljive žene u poslovnom svijetu srednjovjekovne Bosne i regije. Do danas ne postoji nijedna konkretna studija koja tretira pitanje samostalnosti poslovnih žena u srednjem vijeku. Većina saznanja o tome smještena je u okvirima sinteza, koje nedovoljno naglašavaju njihov poslovni angažman. Tek usputni spomen takvih vijesti pokazuje da su određene bosanske žene bile dovoljno nezavisne, poduzetne i prepoznatljive, ne samo kao supruge, majke ili kćerke vladara i velikaša već i na osnovu ličnih zasluga u poslovnom svijetu.

Ipak, postoje autori koji su kvantitativno manjim, ali ne i manje vrijednim radovima doprinijeli da se slika poslovnih žena u srednjovjekovnoj Bosni jasnije podcrta. Lazar Stjepčević i Risto Kovijanić još sredinom prošlog stoljeća u radu o Hranićima-Kosačama naglasili su ulogu Jelene Hranić kao aktivnog poslovnog sudionika u Kotoru.¹ Pored toga, Bariša Krekić jednim radom osvrnuo se na ulogu bosanskih vojvotkinja prilikom dubrovačke kupovine Konavla. Predmet analize bile su angažmani Jelene Hranić i Teodore, supruge Radosava Pavlovića u pregovaračkom procesu oko Konavla.² Dubravko Lovrenović je u radu o Jeleni Nelipčić sažeto predstavio, između ostalog i njezinu poslovnu aktivnost.³ Djelimično u pojedinim radovima Mladena Ančića

¹ Ристо Стјепчевић-Лазар Ковијанић, "Хранићи-Косаче у которским споменицима", *Историјски часопис*, књ. 5 (1954-1955), Београд 1955, 311-321, 314-315.

² Bariša Krekić, "Dva priloga bosanskoj istoriji orve polovine petnaestog vijeka", *Godišnjak Društva istoričara BiH*, god. 37, Sarajevo, 1986, 129-142.

³ Dubravko Lovrenović, "Jelena Nelipčić, splitska vojvotkinja i bosanska kraljica", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta*, vol. 20, Zagreb, 1987, 183-193; Исти, "Да ли је Јелена

nalazimo istaknute vijesti o primjetnom poslovnom angažmanu Jelene Hranić.⁴ U novije vrijeme Esad Kurtović svojim radom dao je veliki doprinos u rasvjetljavanju poslovne strane Jelene Hranić u segmentu njezinog bankarskog djelovanja.⁵ Pored toga, Đuro Tošić je također jednim radom istakao poslovnu samostalnost Jelene Hranić u periodu nakon smrti njezinog supruga.⁶

Obje gore istaknute bosanske vojvotkinje potječu iz uglednih vlasteoskih porodica, što im je bila osnova i preduslov za poslovnu karijeru koju su uspjele izgraditi. Njihova komparacija je uzeta i zbog njihove ne male sličnosti i povezanosti. I Jelena Hranić i Jelena Nelipčić živjele su na prelazu iz 14. u 15. stoljeće, u vrijeme pojave oblasnih gospodara sa ekonomskom moći, gdje su istaknute bosanske vojvotkinje bile dio tog sistema.⁷ Nijedna nije rođena u Bosni ali najznačajniji dio svog života, a prije svega onog poslovnog, vežu za Bosnu. Jelena Hranić kćerka je srpskog kneza Lazara Hrebeljanovića. Bosanskom vojvotkinjom postala je udavši se za jednog od najmoćnijih bosanskih feudalaca, velikog vojvodu Sandalja Hranića († 1435).⁸ S druge strane Jelena Nelipčić kćerka je Ivana II Nelipčića i sestra vladara Cetine Ivaniša Nelipčića.⁹ Vezu s Bosnom ovjerila je sklapanjem braka s bosanskim velikašem i splitskim hercegom Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem († 1416).

Svoju poduzetnost Jelena Hranić i Jelena Nelipčić zasnivale su na finansijskom obrtu, koji je podrazumijevao ulaganje novca na dobit, njegovo deponiranje,¹⁰ posuđivanje uz kamatu,¹¹ ubacivanje novca u privredne tokove poput kupovine njiva, vinograda, maslinjaka, solila i sl.¹²

Нелипчић била мајка Балше Херцеговића?“, *Историјски зборник*, год. VII, бр. 7, Институт за историју у Бања Луци, Бања Лука, 1986, 195-198.

⁴ Mladen Ančić, “Jedan fragment iz života Sandalja Hranića”, *Prilozi*, br. XVIII/19, Institut za istoriju, Sarajevo, 1982, 253-260; Isti, *Просографске цртице о Хрватинићима и Косачама*, Историјски часопис, Историјски институт Београд, књ. XXXIII, Београд, 1986, 37-56.

⁵ Esad Kurtović, “Jelena Hranić u bankarskim poslovanjima u Dubrovniku i Kotoru”, *Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine*, бр. 5, Београд 2008, 89-113; Isti, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2009; Isti, *Из хисторије банкарства Босне и Дубровника у средњем вијеку*, Историјски институт, Посебна издања, књ. 59, Београд, 2010; Isti, “Bosanski velikaš u modernim bankarskim tokovima srednjovjekovlja”, *Godišnjak BZK Preporod*, god. I, Sarajevo, 2001, 147-155.

⁶ Ђуро Тошић, “Сандаљева удовица Јелена Хранић”, *Зборник радова Византолошког института*, бр. XLI, Београд, 2004, 423-440.

⁷ Pavo Živković, *Економско социјалне промене у босанском друштву XIV и XV столјећу*, Univerzal, Tuzla, 1986, 27-35.

⁸ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 45, напомена 122.

⁹ Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 183, 184

¹⁰ Kurtović, *Из хисторије*, 121.

¹¹ Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 185.

¹² Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, I/1, Београд, 2006, 396.

* * *

Poslovnu aktivnost Jelene Hranić pratimo od 1423. godine, kada je Sandalj Hranić na ime svoje supruge otvorio poseban depozit u Dubrovniku, što je bila osnova za njezino dalje djelovanje.¹³ Iako su mnogi poslovi glasili na Jelenino ime, teško je pretpostaviti da se Sandalj držao po strani i da je prepuštao svojoj supruzi svu slobodu. Jelenina individualna poslovna karijera započinje nakon smrti Sandalja Hranića 1435. godine. Do tada, Jelena je dobila više nego solidne preduvjete za ličnu djelatnost. Tek tada mogla je da pokaže sposobnost, snalaženje i mudrost u poslovnom svijetu. Olakšavajuća okolnost bila je volja njezinog supruga da kao prvog nasljednika, koji će ubirati kamatu od uloženog novca na dobit, na njegovo ime u Dubrovniku, bude njegova udovica Jelena. U periodu od 1435. pa do 1442. godine, koliko je ubirala kamatu, Jelena je ostvarila dobit od oko 4500 dukata,¹⁴ koje je ubacivala u bankarske tokove u Kotoru. To je bila destinacija kojoj se Jelena okrenula na početku svog samostalnog poslovnog angažmana. Tome je doprinijela i politika dubrovačkih vlasti, koje joj nisu dozvolile ulaganje novca na dobit, uprkos nekoliko pokušaja pa i intervencija njezinog supruga.¹⁵

U Kotoru je na jednoj drugoj osnovi zasnivala svoje poslovanje, ali s istim modelom koji je Sandalj primjenjivao u Dubrovniku. Razlika je u tome što je Jelena u Kotoru novac deponirala i ulagala na dobit kod privatnih lica,¹⁶ u odnosu na Dubrovnik gdje je gradska vlast bila ugovorna strana. Samostalnu poslovnu inicijativu realiziranu u Kotoru Jelena Hranić najviše je vezala za saradnju s kotorskim bankarom Lukšom Palutinovićem. Godinu dana nakon smrti svog supruga, tačnije 26. novembra 1436. godine Jelena ulaže 1000 mletačkih dukata na dobit, kod spomenutog Palutinovića. Posao je obavio Jelenin poslanik Brajan koji je sklopio ugovor na četiri godine, s godišnjom kamatom od 7 %. Tako je Jelenu za godinu trebalo biti isplaćivano u dvije rate po 35 dukata.¹⁷ Širinu i ozbiljnost Jeleninog angažmana u Kotoru potvrđuje i broj njezinih zastupnika koji su u ime nje podizali dobit na uloženih 1000 dukata. Tako se kao

¹³ Куртовић, “Јелена Хранић”, 91; “dandi et accipiendi omnes scripturas necessarias et oppurtunas tam pro deposito voiuode Sandalii quam domine Jelene uxoris sue” (18.2.1423.), Državni arhiv u Dubrovniku, Cons. Rog., sv. III, f. 142 – citirano prema: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 243, napomena 866.

¹⁴ Isti, “Јелена Хранић”, 112.

¹⁵ Стојановић, *Повеле и писма*, 389-391, “faciendi pulchro modo excusando domino Pribisouao per ducatis quos domina Jella consors voiuode Sandagl petebat et volebat nobis dare et ponere in depositum ad prode”, (15.3.1435.), DAD, Cons. Rog., sv. V, f. 248, citirano prema: Kurtović, *Јелена Хранић*, 94, напомена 27. Тошић, “Сандаљева удовица”, 424.

¹⁶ Стјепчевић-Ковијанић, “Хранићи-Косаче”, 314.

¹⁷ “a magnifica domina domina Helena, relicta quondam magnifici domini domini Sandali, olim voiuode Bossine seu caloiero Braiano eius notario ducatos mille boni auri et iusti ponderis ad cuneum venetum ducatos septaginta auri de lucro.” citirano prema: Стјепчевић-Ковијанић, “Хранићи-Косаче”, 314-315. Тошић, “Сандаљева удовица”, 427.

poslanici javljaju Radac Marojević koji je podigao dobit za drugu godinu, zatim Vukoslav Radičev za treću fiskalnu godinu. Glavnicu od uložених sredstava naplaćivali su Jelenini zastupnici Miladin Đurđević, kancelar Doberko Marinić,¹⁸ kao i Ivaniš Mršić.

Osim ulaganja na dobit Jelena je kod istog bankara novac i ostale dragocjenosti ostavljala u depozit, na čuvanje. Preko svog poslanika Sladoja Račića 19. maja 1438. godine Jelena je pohranila u depozit 397 dukata. Palutinović je tom prilikom izdao priznanicu koja je garantovala čuvanje novca i njegovo podizanje kada to klijent zahtijeva.¹⁹ Dragocjenosti koje je Jelenin komornik Doberko Marinić ostavio u depozit kod Palutinovića su: *pojas obložen crvenim perlama s dvije srebrene glave, svilen pojas sa srebrom i pozlatom, pojas od plave svile s pozlaćenim srebrom, dva srebrna pehara s pozlaćenim poklopcima, dva poslužavnika s pozlaćenim srebrom, srebrni ibrik, kašika, osam srebrnih tanjira, odjeću s dijelovima izvezenim od zlata i slično.*²⁰ Sve istaknute vrijednosti teško da bi posjedovala osoba koja nije izgradila poseban društveni status, naročito s aktivnom poslovnom inicijativom kakvu je posjedovala Jelena Hranić. Nema sumnje da je ona veliki dio svog bogatstva naslijedila od svog supruga Sandalja, što ne umanjuje njezin značaj poslovne žene koji je dokazala u Kotoru. A koliko je Jelena poštovala Sandalja, iako nije ostala njegov nasljednik u političkom smislu, govori činjenica da je za prvog nasljednika svojih poslova u Kotoru odredila Sandaljevog sinovca Stjepana Vukčića.²¹

U njenom testamentu nalazimo da je Jelena ulagala u vinograde, njive, masline i solila u Baru, kao i to da je poslovala s Lovrom Šigovićem s kojim je uložila u trg 600 dukata.²² Jelena je uloženi novac u taj trg oporučno ostavila crkvi u Gorici kod

¹⁸ O Doberku Mariniću detaljnije u: Esad Kurtović, "Doberko Marinić, poslanik bosanskog kralja Stjepana Tomaša", *Stoljeća Kraljeve Sutjeske*. Zbornik radova: Znanstveni skup "Stoljeća Kraljeve Sutjeske", (ur: Marko Karamatić), Kraljeva Sutjeska, 17. i 18. Listopada, 2008, Franjevački samostan Kraljeva Sutjeska, Kulturno-povijesni institut Bosne Srebrene, Sarajevo, Kraljeva Sutjeska-Sarajevo, 2010, 91-104. E. Kurtović smatra da je spomenuti Doberko Marinić, poslanik kralja Tomaša, ustvari ista osoba koju izvori spominju kao poslanika Jelene Hranić, što je s obzirom na okolnosti i godine njihova djelovanja realna mogućnost.

¹⁹ Стјепчевић-Ковијанић, "Хранићи-Косаче", 315.

²⁰ Isto, 316; Sve to potvrđuje i Jelenin testamen, Стојановић, *Повеље и писма*, 394; Esad Kurtović smatra da dotični testament nije otvoren 25.11.1442. godine kako je to zabilježeno kod Стојановића, već 5.4.1443. godine. Куртовић, "Јелена Хранић", 103.

²¹ "Ѡ иманиа моегѡ да ме тврѡдо и непоколебим Ѡ нига и никѡве дечице саде га речена госпога ена чиню рѡче за живота моки добри свѡсти ѡ моки ако ви ми се пѡрѡчила самѡрет да ѡзме гѡднѡ бокѡда стѡпанѡ оне две свѡте ѡ никше тамаѡка и шо к кѡнтѡше златѡм фиѡбрани и да к гѡднѡ бокѡди стѡпанѡ и кѡгла велѡ и пет цѡте дѡкѡте кои сѡ ѡ лѡкше пѡлѡтинѡвѡкиа ..." Стојановић, *Повеље и писма*, 395

²² "а шо е посталѡно ѡ тѡг ѡ лѡвра шѡговѡкиа ѡ барѡ ше-сѡте дѡкѡте тѡзи дѡкѡти да стѡк цѡѡкви новѡи ѡ гоѡрици шо сам ѡчиниѡла пѡсѡветѡи ... и виногради кои сѡ ѡ бѡсѡхѡ шо самѡ кѡпиѡла ... и ѡтакѡмѡ виногради и нѡве и маслице ѡ барѡ и солиѡла тѡи ..." Isto, 396; Тошић, "Сандаљѡва удовѡица", 429, 430.

Skadarskog jezera, čiju je gradnju finansirala i gdje je trebala biti ukopana. To dokazuje da je Jelena ustrajala u svojim namjerama u izgradnji crkve, koju je željela graditi dosta ranije pored Dubrovnika, međutim nije joj bilo dozvoljeno.²³ Čin finansiranja gradnje crkve upućuje nas na razmišljanje da Jelenina jedina preokupacija nije bila stjecanje što veće materijalne koristi, već i da je vodila računa i o duhovnoj strani svog života. Primjer toga jeste podatak od 18. maja 1441. godine kada je Jelena preko poslanika Doberka Marinića poslala kotorskom zlataru Andriji Isatu zahtjev za izradu pozlaćenih korica za knjigu sa likom Isusa. Jelena je poslala i oko 1 kg srebra za tu namjeru.²⁴ Ovi primjeri ilustruju Jelenu Hranić kao formiranu samostalnu ličnost u poslovnom smislu, čija su inicijativa i angažman oslikani na poslovanju u Kotoru.

* * *

Osnova poslovne samostalnosti Jelene Nelipčić zasnivala se na stabilnom finansijskom obrtu. Rod Nelipčića i udaja za jednog od najmoćnijih bosanskih feudalaca Hrvoja Vukčića Hrvatinića, nesumnjivo su Jeleni donijeli više nego solidna novčana sredstva. Kao ženu koja je prepoznala značaj poslovanja i ulaganja, Jelenu srećemo u svojstvu dominantnog privrednika, ne samo Bosne već i srednjovjekovne Hrvatske.²⁵ Izvori otkrivaju njezinu aktivnost kroz posuđivanje novca uz kamatu.²⁶ Početke njenog djelovanja kao nezavisnog poslovnog aktera bilježimo u Splitu, gdje je provela jedan dio svog života.

Tako se na iznos od 300 dukata kod Jelene zadužio ser Dujam, od čega je njegov sin Andrija 5. maja 1412. godine platio Jeleninom poslaniku 30 dukata kamate za drugu godinu od posuđivanja.²⁷ Ako je kamata za jednu godinu iznosila 30 dukata,

²³ Čak je i Sandalj pokušao intervenisati da Dubrovnik odobri izgradnju crkve i bolnice čije bi se finansiranje ostvarilo iz dobiti od 5 % na uloženi 6000 dukata, koje je Sandalj planirao investirati u tu svrhu. Ipak dubrovačke vlasti nisu dozvolile tu inicijativu Jelene Hranić. Куртовић, “Јелена Хранић”, 95; Cons. Rog., sv. V, f. 230, (12. 11. 1434.); “Prima pars est de acceptando et offerendo domino Pribbisavo Poqualize aambaxiatori voivode Sandagl secundum petitionem suam quam fecit. Videlizet de dando sibi locum quem commode et habiliter repperire poterit dominuim nostrum ubi ecclesiam et hospitale facere possit semper habendo auctoritatem et licenciam ab illis prelati ad quos hoc talis licencia et conyesio spectat. Et de acceptando in Commune nostrum ducatis sex mille ad prode de quinque pro centenario omni anno quos ponere vult ipse voivoda in nostrum Commune pro dotacione ipsius ecclesio et hospitalis. Secunda pars est de excusando nos. Captum per XXXV contra I.” citirano prema: Ančić, “Jedan fragment”, 256.

²⁴ Стјепчевић-Ковијанић, “Хранићи-Косаче”, 316; “fabricare copertam unius libri cum imagine Salvatoris ad formam ymaginis altenius libri sibi dati pro forma”, Куртовић, “Јелена Хранић”, 108.

²⁵ Jelena Nelipčić se ne može uporediti s Jelenom Hranić po načinu i vrsti poslovanja, ali ih veže činjenica da su to dvije najupečatljivije žene iz srednjovjekovne Bosne, kada je individualna poduzetnost u pitanju.

²⁶ Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 185.

²⁷ 5.V.1412, “Dominus Ciuthcus comes fecit quietationem ser Andree filio ser Duymi stipulanti nomine dicti ser Duymi de ducatis 30 auri quos fuit ... ipso ser Andrea dante pro lucro ducatis

kao što je navedeno, i ako pretpostavimo da je kamata od prve godine također 30 dukata, što je čest slučaj u procesu kamatnih obračunavanja, dobijemo da je iznos dobiti na 300 posuđenih dukata otprilike 20 % na ukupan novčani iznos. To je izuzetno visok procenat koji Jelenu Nelipčić prikazuje kao vještog poslovnog ulagača.

Jelena je posudila novac i ser Antoniu Johanisu, koji je 17. maja 1412. godine na ime kamate vratio 40 dukata.²⁸ Uz ovu dobit tačan iznos posuđenog novca mogao je biti približno 200 dukata, iako je sve zavisilo od konačnog ugovora između kreditora, u ovom slučaju Jelene Nelipčić i njezinog klijenta. Godinu dana kasnije, zabilježeno je da je Jelena preko svog poslanika Cvitka Tolihnića naplatila stari dug Mihe Madija koji je iznosio 150 dukata.²⁹ Time je potvrđen kontinuitet njezine poslovne aktivnosti.

Podatak o posuđivanju novca svom suprugu Hrvoju Vukčiću, Jelenu Nelipčić definitivno potvrđuje kao samostalnog finansijskog aktera. Naime, pred odlazak u Budim 1408. godine na susret s kraljem Sigismundom, Hrvoje Vukčić Hrvatinić, iako vezan bračnom zajednicom s Jelenom Nelipčić, uzima od nje na zajam 6000 dukata.³⁰ Čista profesionalnost prilikom tog postupka postavlja upitnik i nad motivima njihova braka. Sve upućuje na politički konstruisano vjenčanje koje je očito i jednoj i drugoj strani donijelo korist. Kada od nje najjači bosanski feudalac s kraja 14. i početka 15. stoljeća posudi izrečenu svotu novca, dovoljan je pokazatelj finansijske snage i nezavisnosti. Svoj dug Jelena je naplatila tako što je dobila kuću u Dubrovniku koja je bila u vlasništvu Hrvoja Vukčića Hrvatinića.³¹ Time je pokazala fleksibilnost u načinima poslovnog komuniciranja.

Koliko je Jelena Nelipčić bila prepoznatljiva i uticajna ne samo u Bosni ili Splitu, već i u korespondenciji s stranim poslaničkim delegacijama ilustrativno pokazuje primjer iz maja 1413. godine kada je pored svog supruga, Jelena istaknuta kao osoba kod koje treba posebno intervenirati.³² Firentinac Ivan Andreozo je trebao riješiti

---

CCC auri quos dictus ser Duymus habet de dicte domine ducisse et hoc pro secundo anno...” Historijski arhiv Zadar, Splitski arhiv, III, 11/E, 128. citirano prema: Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 185, napomena 11.

²⁸ 17.V.1412, “Ser Paulus Volcini promixit ser Antonio Johanis...ipse faciet sibi finem quietationem de ducatis XL auri quos dedit pro lucro dicte domine ducisse...” HAZ, SA, III, 11/F, 139. citirano prema: Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 185, napomena 12.

²⁹ Lovrenović, “Jelena Nelipčić”, 186, napomena 14.

³⁰ “када хштехушо поити на вгре господниѣ кралу Шигемвндѣ ... на ти пѣте гредѣккѣ заисмо ѣ госпогкѣ клене богомѣ даномѣ ми херѣцегвнѣце икѣ навластитѣхѣ пѣнѣзи шѣствѣ тисѣкѣ дѣкѣтовѣ златѣхѣ...” Медо Пуцић, *Споменици српски од 1395 до 1423*. I, Београд, 1858, 176; Marko Perojević, “Stjepan Ostoja (opet)”, u: *Povijest BiH od najstarijih vremena do godine 1463*, (ur: Krunoslav Draganović), knj. I, Drugo izdanje, HKD Napredak, Sarajevo, 1998, 429.

³¹ Стојановић, *Повѣље и писма* I, 549.

³² “2. mai. 1413. Instructions de Jean d’ Andreozzo Orlandi, envoye par la Republique de Florence a Venise et a Spalato pour recueillir l’ heredite de Renier de Pierre de Bernard Chiarini de Davanzati, Florentin, ne a Venise et citoyen venitien aussi. A Spalato l’envoye visitera l’illustre signore et duca et

problem svog sugrađanina Bernarda, koji je ovaj očigledno imao u Splitu a druga osoba kojoj se obraća dotični poslanik je Jelena Nelipčić. Sve to ukazuje na njezinu, ne samo finansijsku već i političku sigurnost i uticaj.

Pravi ispit Jelenine samostalnosti, političke mudrosti i promišljenosti desio se nedugo nakon smrti Hrvoja Vukčića Hrvatinića 1416. godine. Udajom za ovog bosanskog velikaša, u svojstvu miraza Jelena je svom suprugu donijela grad Omiš.³³ Tek je Hrvojeva smrt pokazala da je zaposjedanje tog grada bio strateški cilj velikog broja interesanata. Vjerovatno vođeni pretpostavkom da Jelena Nelipčić ostavši udovica, neće biti sposobna voditi ispravnu politiku i sačuvati Omiš u svojoj vlasti, Dubrovnik, Mletačka republika, bosanski kralj Ostoja, Trogir i Split ispoljili su pretenzije za kontrolu nad omiškom tvrđavom.³⁴ Ipak Jelena se nije željela lako odreći svog grada a u tome je nije spriječio ni sklopljeni brak s bosanskim kraljem Ostojom, koji nije na to ime izdejstvovao pravo za vlašću nad Omišom. Velika diplomatska borba vođena je između Dubrovčana i Mlečana koji su se nastojali domoći Hrvojevog miraza.³⁵ Dosljednost, poštovanje prema pokojnom suprugu, ali i svojoj porodici Jelena je ispoljila time što je Omiš predala u vlast svog brata Ivaniša.³⁶ Sve to naglašava Jelenine nezavisne i principijelne stavove i otkriva političku sposobnost ove bosanske vojvotkinje.

* * *

Istaknuti primjeri poslovne inicijative dvije bosanske vojvotkinje naglašavaju njihov individualni aspekt. Bez obzira na porijeklo i položaj, koje ih je nesumnjivo značajno podstaklo na počecima poslovnog djelovanja, Jelena Hrančić i Jelena Nelipčić pokazale su sposobnost samostalnog ulaganja i ne malog finansijskog angažmana. Obrt novca, njegovo umnožavanje kroz ulaganje u dobit i posuđivanje uz kamatu najbolje predstavljaju umijeće poslovanja bosanskih žena. Rezultati njihovog djelovanja nisu im donijeli samo finansijsku sigurnost već i društveni ugled, prepoznatljivost kao i status osoba koje su mogle utjecati na šira društveno-politička dešavanja.

---

la duchesse et leur recommandera l'affaire: l'aleul de Renier, Bernard, avait ete loro nobile cittadino di Spalatro. Il demandera aussi leur appui a messer Giovanni, conte di Cettina, et il conte Civitico, uficiali e vero luogotenenti del detto duca, et come nostri buoni amici gli saluterai." Nicola Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XV siecle*, serie II, Paris, 1899, 141.

³³ Lovrenović, "Jelena Nelipčić", 184.

³⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća*, knj. III, Matica Hrvatska, Zagreb, 1972, 93; Ferdo, Šišić, *Vojvoda Hrvoja Vukčić Hrvatinić i njegovo doba 1350-1416*, MH, Zagreb, 1902, 235-236.

³⁵ Šime Ljubić, *Listine o odnosajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke republike*, knj. VII, Zagreb, 1882, 219-220, 222-224.

³⁶ 29.6. 1416. "... et ad presens habeatur, quod illud castrum devenit ad manus comitis Johannis de Cetines, qui est subditus sive adherens regis Hungarie..."; Isto, 224.

Mada su bile obilježene historijskim značajem svojih muževa Sandalja Hranića i Hrvoja Vukčića Hrvatinića, samostalnim poslovnim potezima Jelena Hranić i Jelena Nelipčić uspješno su otrgnule breme prepoznatljivih supruža bosanskih velikaša te su i same izgradile pozicije vrijedne posebnog istraživanja.

Semir Hambo

*The Independence in Business Initiative of two Bosnian
Dutchesses: Jelena Hranić and Jelena Nelipčić*

Summary

Jelena Hranić and Jelena Nelipčić belong to the circle of most prominent women of the Bosnian Middle Ages. Apart from marital bonds with the leading Bosnian feudalists from the end of the 14th and beginning of the 15th century, Sandalj Hranić and Hrvoje Vukčić Hrvatinić, both Duchesses succeeded to achieve their own independent business careers. Jelena Hranić is in sources recognized as an exceptionally active business partner in Kotor where she conducted the majority of her commercial activities. She invested money for profit in small amounts with the banker Lukša Palutinović from Kotor. Apart from that she also deposited numerous valuables with the same banker. The scope of her business in Kotor also proves investments in salts, markets and olive groves in Bar.

On the other side, we learn about Jelena Nelipčić as an active businesswoman who proved her initiative with borrowing money with interest. Source material primarily from the archives of Split confirms the debts of many citizens to Jelena Nelipčić and debts she successfully recovered. The information that her husband Hrvoje Vukčić Hrvatinić appears as her debtor with an amount of six thousands ducats emphasizes sufficiently the seriousness of her independent business initiative.

The mentioned instances of the business initiatives of these two Bosnian Duchesses emphasize their individual aspect. Regardless of their descent and position, which significantly motivated them at the beginnings of their business activities, Jelena Hranić and Jelena Nelipčić illustrated skills for independent investments and a great financial engagement. The flow of money, its increase through investment for profit and borrowing with an interest represent the commercial skills of Bosnian women. The results of their actions did not only bring them financial security but also social respect, prominence as persons who could have influenced broader social and political events.